

مداخله بشر دوستانه در امور داخلی کشورها با تاکید بر قضیه ی بحرین

مقدمه:

سید عبدالمحمد موسوی

سرشناسه	موسوی آیت‌اللهی، سیدعبدالمحمد، ۱۲۶۳ - ۱۳۵۲ .
عنوان و نام پدیدآور	مداخله بشردوستانه در امور داخلی کشورها با تاکید بر قضیه ی بحرین / مولف سیدعبدالمحمد موسوی؛ ویراستار عباس کسائی پور.
مشخصات نشر	تهران: دانش پژوهان شریفی‌پار، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۱۴۳ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۴۷۸-۲۸-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	دخالت بشردوستانه
موضوع	Humanitarian intervention
موضوع	دخالت بشردوستانه — جنبه‌های سیاسی
موضوع	Humanitarian intervention -- Political aspects
موضوع	مسئولیت حمایت (حقوق بین‌الملل) — بحرین
موضوع	Responsibility to protect (International law) -- Bahrain
موضوع	مسئولیت حمایت (حقوق بین‌الملل) — لیبی
موضوع	Responsibility to protect (International law) -- Libya
موضوع	دخالت بشردوستانه — مطالعات تطبیقی
موضوع	Humanitarian intervention -- Comparative studies
رده بندی کنگره	KZ۶۳۶۹
رده‌بندی دیوینی	۳۴۱/۵۸۴
شماره کتابشناسی ملی	۷۳۴۴۴۸۰

عنوان کتاب	مداخله بشردوستانه در امور داخلی کشورها با تاکید بر قضیه ی بحرین
* ناشر	انتشارات دانش پژوهان شریفی‌پار
* مولف	سید عبدالمحمد موسوی
* مدیر تولید	پیشازان فناوری و ارتباطات شریفی‌پار
* ویراستار	عباس کسائی پور
* شمارگان	۱۰۰۰ جلد
* نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۹
* چاپ و صحافی	پردیس اسپادانا شریفی‌پار
* ناظر چاپ	پردیس اسپادانا شریفی‌پار
* شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۴۷۸-۲۸-۰
* قیمت	۲۵۰۰۰ تومان

دفتر پخش: فلکه دوم صادقیه، خ اشرفی اصفهانی، خ سازمان آب غربی، نبش گلستان دوم، ساختمان نور قائم، پلاک یک
شماره ی تماس: ۰۲۱۴۴۰۲۰۵۵۶
همه حقوق برای ناشر محفوظ است

شرفی‌پار

سخنی با خواننده

حمد و سپاس ایزد منان را که با الطاف بی‌کران خود این توفیق را به ما ارزانی داشت تا بتوانیم در راه ارتقای دانش عمومی و فرهنگ این مرز و بوم در زمینه‌ی چاپ و نشر کتب علمی دانشگاهی، علوم پایه گام‌هایی هر چند کوچک برداشته و در انجام رسالتی که بر عهده داریم موثر واقع شویم. گستردگی علوم و توسعه روزافزون آن شرایطی را به وجود آورده که هر روز شاهد تحولات اساسی چشمگیری در سطح جهان هستیم. این گسترش و توسعه نیاز به منابع مختلف از جمله کتاب راه دستیابی و اطلاع‌رسانی بیش از پیش روشن می‌کند.

چاپ همگانه و سازماندهی را می‌توان نقطه آغاز و محرک اصلی رشد روزافزون شگفت‌انگیز دانش در چند صد گذشته دانست. کتاب از یک سو تفکرات نویسنده خود را از مرز زمان و مکان می‌رهاند و از دیگر سو در استانه همین رهایی خواسته و یا ناخواسته ماهیت خود را به محک نقد و بررسی و امتحان می‌گذارد. تنها در چنین ساحتی و از برخورد دیدگاه‌های گوناگون است که بشر گامی به پیش بر می‌دارد.

موسسه فرهنگی با رویکردی جدید و مناسب، تفصیلات در دنیای نوین، طرح توسعه کتاب-های گوناگون در برنامه انتشاراتی قرار داده است. از برنامه از یک سو، متأثر از پیشرفت‌ها و نوآوری‌های است که در سطح بین‌المللی در زمینه‌های آموزش علوم و فن‌آوری رخ داده است و از سوی دیگر، متناسب با نیازهایی است که در جامعه دانشگاهی کشور بر اساس رشد و توسعه سال‌های اخیر به لحاظ کیفی و کمی پدید آمده است.

انتشارات دانش پژوهان شریف‌یار با این نگرش در عرصه چاپ و نشر کتب علمی گام نهاده است. روند تولید آثار در این مجموعه علمی فرهنگی تمام مراحل پذیرش، ویرایش، ویراستاری فنی و ادبی، اخذ مجوز، چاپ و انتشار به هر دو شیوه «چاپ شمارگانی» و «پاپ در ازای سفارش» را در بر می‌گیرد.

شما دانش‌پژوه ارجمند می‌توانید آثار مکتوب یا چندرسانه‌ای، پیشنهادات همکاری و نظرات راهگشای خود را با فرستادن پیام به نشانی ایمیل order@sharifyar.com با ما

در میان بگذارید. همه تلاش ما این است که با نگاه کارشناسی و ایجاد یک فضای علمی به خلق آثاری پربار و نوآرانه توفیق یابیم و باور داریم که دستیابی به این خواسته تنها با همراهی شما مشتاقان حقیقی آموزش و پژوهش ممکن است.

انتشارات دانش پژوهان شریف یار

www.ketab.ir

مقدمه

یکی از نتایج اصل حاکمیت ملی، عدم مداخله در امور داخلی یک دولت مستقل است. البته قلمرو قاعده ممنوعیت مداخله در امور داخلی کشورها هنوز نیز از جمله موضوعات جنجال برانگیز به شمار می‌رود. در این خصوص برخی از علمای حقوق بین‌الملل از تفسیر موسع اصل عدم مداخله که بر تفسیر مشابهی از مفهوم حاکمیت پایه می‌گیرد حمایت و جانبداری می‌کنند و هرگونه مداخله در قلمروی حاکمیت کشورها را به شدت مردود می‌شمارند. از سوی دیگر، گروهی نیز از تفسیر مضیق و محدود اصل عدم مداخله حمایت می‌کنند. به اعتقاد این عده، تفسیر موسع اصل حاکمیت و تفسیر مشابهی از اصل عدم مداخله، دیگر پاسخگوی تقاضاهای روز افزون بین‌المللی شدن مسئولیت کشورها در قبال حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و حمایت از حقوق بشر نیست. بر چنین مسؤلیت‌های بین‌المللی رو به رشدی، به عنوان یک موضوع حقوقی و قانونی به رسمیت شناخته شود، آن گاه حاکمیت را باید به چشم موضوعی نگریم که از نظر حقوقی بسیار محدودتر از گذشته شده است. اصل عدم مداخله و اصل عدم توسل به زور به عنوان دو قاعده مهم نظام بین‌الملل هستند. روابط بین‌الملل که هم مبنای عرفی و هم مبنای قراردادی دارند، مانع عمده‌ای در راه ممنوعیت مداخله محسوب می‌شوند. اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها، به عنوان اصلی بنیادین در نظام بین‌الملل، مبتنی بر حاکمیت، برابری و استقلال سیاسی دولت‌ها است. این اصل تکلیفی حقوقی را برای دولت‌ها برای خودداری از دخالت در امور داخلی یکدیگر تحمیل می‌کند (عباسی اشلقی، ۱۳۸۱: ۸۳).

از موضوعاتی که به طور متقابل بر تحول اصل حاکمیت و تعدیل اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها مؤثر بوده است، موضوع حقوق بشر و بین‌المللی شدن آن است. «آنتونیو کاسسه»، حقوقدان شهیر ایتالیایی، اصل احترام به حقوق بشر را «مشخصه دوران جدید جامعه بین‌المللی» می‌داند. از نظر او «این اصل به گونه‌ای در رقابت، اگر نگوئیم در تضاد با اصول سیاسی احترام به برابری مطلق کشورها و منع مداخله در امور داخلی است» (کاسسه، ۱۳۷۰: ۱۸۵).

در جامعه بین‌المللی امروز، بسیاری از کشورها به ظاهر از سیاست عدم مداخله طرفداری می‌کنند و برای تقویت این موضع خود به منشور ملل متحد استناد می‌جویند. در عین حال، عملکرد بسیاری از دولت‌ها به ویژه دولت‌های اروپای غربی و آمریکا، در جهت نادیده گرفتن

اصل عدم مداخله بوده است. این دولت‌ها (خواه صادقانه و خواه برای پوشاندن اغراض دیگر) ملاحظات بشردوستانه را در سیاست خارجی خود گنجانده و سعی دارند به عناوین گوناگون بر دولت‌هایی که از رعایت این قواعد به طرز آشکاری سرپیچی می‌کنند، فشار وارد آورند. هر چند ضوابط و معیارهای مربوط به مداخلات بشردوستانه، حاکمیت دولت‌ها را به سختی در مقابل اراده و قدرت جامعه بین‌المللی قرار می‌دهد، اما تحلیل‌گران می‌کوشند مداخلات را به گونه‌ای توجیه کنند (کرمی، ۱۳۷۵: ۸۱).

در این مطالعه به بررسی مبحث مداخله بشر دوستانه در کشورها جهت پایان دادن به بحران‌ها و درگیری‌های داخلی آنها، بپردازیم و بیشترین تمرکز این پژوهش بر رویکردها و جبهه‌گیری‌های کشورهای مختلف در قبال بحران‌های اخیر در خاورمیانه به ویژه بحران بحرین می‌باشد. خیزش مردمی بحرین که منجر به تحولات و انقلاب‌های تونس و مصر در ۱۴ فوریه ۲۰۱۱ آغاز شد، با سرکوب و رویکرد خشن‌آمیز حکومت آل خلیفه مواجه شد و به ایجاد بحران سیاسی مهمی در این کشور منجر شد (اسدی و زارع، ۱۳۹۰: ۱۸۰). وجه جالب قضیه رویکرد دو گانه کشورهای غربی به ویژه آمریکا و متحدان آن‌ها در منطقه عرب کشور بحرین به بحران داخلی این کشور است که با توجه به رویکرد مسترده مردم معترض بحرین که اکثریتشان شیعه هستند این کشورها همچنان از حکومت بحرین حمایت می‌کنند. بحران بحرین به دلیل موقعیت خاص این کشور و منافع و ملاحظات بین‌المللی و منطقه‌ای عمده در قبال تحولات آن باعث شکل‌گیری واکنش‌ها و رویکردهای مختلف به خصوص از سوی بازیگران منطقه‌ای شده است. هر چند که بحرین از نظر وسعت جغرافیایی، میزان جمعیت و مؤلفه‌های اقتصادی در موقعیت ممتازی در سطح منطقه نیست و کشوری کوچک در خلیج فارس محسوب می‌شود، اما ویژگی‌های خاص و پیوند آن با منافع و سیاست بازیگران مهمی مانند آمریکا، عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران، به تحولات و بحران این کشور اهمیت بالایی می‌دهد. بر این اساس حل و فصل بحران این کشور بیشتر از آنکه وابسته به بازیگران داخلی این کشور باشد بیشتر وابسته به بازیگران تأثیرگذار خارجی می‌باشد (اسدی و زارع، ۱۳۹۰: ۱۸۰).

این موضوع در ایران به صورت چند مقاله مطرح شده است و هنوز به طور جدی مورد بررسی واکاوی نشده است و با توجه به تحولات منطقه علی‌الخصوص قیام مردم بعضی از کشورهای خاورمیانه و دخالت کشورهای ثالث (خارجی) در امور داخلی این کشورها به بهانه‌های مختلفی

چون نقض حقوق بشر، مداخله بشردوستانه که با رژیم حاکم همدست هستند (مثل قضیه بحرین) یا علیه رژیم حاکم هستند (مثل قضیه لیبی) به نظر می‌رسد اگر حالت جدید و نوآوری در ایران نداشته باشد حداقل این است که کمتر مورد مطالعه واقع شده است. به همین منظور نویسنده به مطالعه در این خصوص اقدام نمود.

www.ketab.ir

فهرست

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۵	فصل اول
۱۵	نگاه نظری به حاکمیت دولت‌ها
۲۱	جهانی شدن و حاکمیت دولت‌ها
۲۵	حاکمیت دواها و مداخله بشردوستانه
۲۸	حقوق بشر و اصل مداخله بشردوستانه
۳۰	اصل عدم مداخله (تحوالات میان عرب) و اصل عدم توسل به زور
۳۲	اصل عدم مداخله و نگاه غایی‌ها
۳۵	نگاه کلی به اصل مداخله بشردوستانه
۳۹	فصل دوم
۳۹	تحوالات اخیر در خاورمیانه و شمال آفریقا و سیاست‌های کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
۳۹	علل تحولات در جهان عرب
۴۳	تونس
۴۴	مصر
۴۵	لیبی
۴۶	یمن
۴۷	بحرین
۴۸	تحوالات سوریه

بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تحولات ۵۰

ایالات متحده آمریکا ۵۰

روسیه ۵۲

چین ۵۴

جمهوری اسلامی ایران ۵۷

جمهوری ترکیه ۵۸

فصل سوم ۶۱

تحولات بحرین و بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای ۶۱

شکل‌گیری تحولات بحرین ۶۱

نقض حقوق بشر آل‌خلیفه ۶۲

بازیگران اثرگذار در تحولات بحرین: موضوع مداخله بشردوستانه ۶۴

اهداف دخالت عربستان در قضیه بحرین ۶۴

ایران ۶۸

آمریکا ۷۰

مداخله بشردوستانه و مسئولیت حمایت (نگاه به قضیه لیبی) ۷۲

نقض حقوق بشر در لیبی ۷۲

عملکرد شورای امنیت در بحران لیبی ۷۴

رویکرد دولت‌ها نسبت به نقض حقوق بشر در بحرین ۷۷

فصل چهارم ۸۱

بررسی مداخله بشردوستانه در تحولات اخیر جهان عرب و بحرین ۸۱

تحولات بحرین و موضوع جنایت علیه بشریت ۸۱

۸۴	قانونمندی در نظام بین الملل
۸۶	حکمرانی مطلوب دولت‌ها و حق تعیین سرنوشت
۸۸	امکانپذیری مداخله بشردوستانه
۸۸	نقض حقوق بشر و مداخله بشردوستانه
۸۹	رابطه مداخله بشردوستانه و دموکراسی
۹۱	سابقه مداخله بشردوستانه در نظام بین‌الملل
۹۴	اصل مرفعی، مسئولیت حمایت و حاکمیت
۹۹	قضیه بحرین: بررسی امکانپذیری مداخله بشردوستانه از طریق عملیات نظامی پیشگیرانه
۱۰۱	شورای امنیت، مشروعیت مداخله بشردوستانه در قضیه بحرین
۱۰۱	عملکرد کلی شورای امنیت در نظام بین‌الملل
۱۰۴	شورای امنیت و مشروعیت مداخله بشردوستانه
۱۱۹	عملکرد ضعیف سازمان ملل در مداخله بشردوستانه در بحرین
۱۲۳	فصل پنجم
۱۲۳	نتیجه‌گیری
۱۳۵	منابع و مآخذ
۱۳۵	منابع فارسی
۱۴۴	منابع غیر فارسی